

Josef Vavroušek

(* 15. 9. 1944 + 18. 3. 1995)

Človek - humanista - environmentalista

Akokoľvek sa môže zdať netradičné začínať nekrológ správou zo služobnej cesty, robím tak preto, lebo vystihuje Josefa Vavrouška hneď vo viacerých rovinách.

„Ve dnech 23. 3.-28. 5. 1994 jsem navštívil USA, a to na základě stipendia Eisenhower Exchange Fellowships (EEF), jako jeden z 22 Fellows různých národností. Během své cesty jsem navštívil 17 států unie, 15 univerzit (Cornell University, Ithaca College, Harvard University, Tufts University, SUNY Binghamton, New Hampshire University, Georgetown University, Berkeley, Stanford University of Washington, University of Utah, Evergreen State College, Meadville Lombard Theological School, University of Chicago), 16 vědeckých ústavů a jiných nezávislých institucí (mj. World Water Institute, World Resources Institute, Rocky Mountain Institute, Couter Institute, Pew Charitable Fund, Toshiba Foundation, Millenium Institute, Peace Corps, German Marshall Fund, Environmental Law Institute), 9 státních institucí (mj. Environmental Protection Agency a jednu z jejich regionálních kanceláří a instituce odpovídající za péči o životní prostředí ve státech Washington a Utah) a dále 8 nevládních organizací (mj. Sierra Club, WWF a Environmental Defence Fund). V uvedených institucích jsem přednesl 22 přednášek na různá témata.

Ve všech navštívených univerzitách se věnuje značná pozornost problematice ekologie člověka, a to ze tří důvodů:

a) Regionální i globální ekologické problémy jsou považovány za reálnou a stále se stupňující hrozbu, která ohrožuje nejen lidskou společnost, ale také mnoho dalších živočišných druhů.

b) Ekologie člověka zahrnuje širokou škálu přírodních, společenských i technických věd a je tedy „průřezovým“ oborem umožňujícím integrovat poznatky jednotlivých vědních disciplín, a tak překonat stále narůstající bariéry mezi jednotlivými úzce specializovanými vědními obory. Ekologie člověka je tedy zároveň významným didaktickým nástrojem.

c) Znalost základních vztahů mezi člověkem a přírodou je považována za samozřejmou součást všeobecného vzdělání studentů všech specializací, t.j. přírodních, společenských i technických věd.

Prakticky všechny uvedené univerzity proto považují ekologii člověka (pod různými názvy) za jednu z nejvyšších priorit výuky i výzkumu (např. Harvard University za jeden ze svých tří základních cílů) a tomu odpovídá i výše vyčleněných finančních prostředků i jiných zdrojů univerzity. Zároveň hledají odpovídající organizační formy umožňující optimální koordinaci ekologicky zaměřených činností různých fakult, resp. college. Prvním krokem bývá ustanovení průřezového týmu složeného ze zástupců všech zainteresovaných oddělení či kateder, druhým krokem ustanovení samostatného institutu.

Nabízí se reálná možnost besprůstřední spolupráce s většinou z navštívených univerzit, které mají o situaci ve střední Evropě i o naše zkušenosti ve výuce i výzkumu značný zájem. Předpokladem je ovšem vytvoření odpovídajících týmů z naší strany tak, aby bylo co nabídnout: jen skutečně dvoustranná spolupráce má smysl. Tato spolupráce může zahrnovat nejen přípravu studijních plánů, materiálů, knih, ale také výměnu studentů i učitelů a práci na společných výzkumných projektech. Jsem přesvědčen o tom, že můžeme být rovnocennými partnery.“

Citovanú správu vypracoval Josef Vavroušek tesne po návrate z USA a s otvorenosťou jemu vlastnou ju poskytol ako zdroj informácií a užitočných kontaktov ekologickej obci. Príloha správy, okrem adres navštívených pracovísk a názvov Josefových prednášok, obsahuje aj prehľad osôb, s ktorými sa počas svojho pobytu v USA stretol a diskutoval. Nechýbajú medzi nimi osobnosti ako Dennis Meadows, Gerald Barney, Lester Brown, Nick Allen, Fritjof Capra, William K. Reilly, manželka Lovinsovi, Jerry Mander, Marianne L. Ginsburg a desiatky ďalších.

Až neuveriteľne náročný program charakterizuje Josefa ako človeka maximálnych a oprávnených ambícií, odvahy, úprimného záujmu, schopnosti koncentrácie, ale aj obdivuhodnej vôle a húževnatosti. Dvadsaťdva prednášok na rôzne témy zodpovedá jeho presvedčeniu, že ani na študijnom pobyte by sa nemalo len študovať, poznávať a prijímať, ale i rozdávať. Záujem najvýznamnejších osobností environmentálnej sféry o osobné stretnutie zasa svedčí o úcte, ktorú vo svete požíval.

Mnohostrannosť a komplementárnosť Vavrouškovej osobnosti charakterizuje aj skladba navštívených pracovísk - univerzity, vedeckovýskumné inštitúcie, orgány štátnej starostlivosti o životné prostredie i mimovládne organizácie environmentálneho a charitatívneho zamerania - pedagóg, vedec, mysliteľ - humanista a globalista, minister životného prostredia, politik, organizátor 1. paneurópskej konferencie ministrov životného prostredia, tribun Summitu Zeme, predseda mimovládnej Spoločnosti pre trvalo udržateľný život, ochranár...

Ekológia človeka získala v jeho poňaní nové dimenzie. Pobyt v USA ho uvrtil v tom, že takto chápaná je práve tou prierezovou disciplínou, ktorá vytvára vedecké predpoklady na kvalifikované posudzovanie a riadenie komplexnej problematiky životného prostredia. Ako environmentálny politik neprehliadol možnosti využitia poznatkov z ekológie človeka vo sfére spravovania vecí verejných - teda v politike.

Správa však dáva možnosť nahliadnúť aj do životnej filozofie Josefa Vavrouška. Charakterizuje ho, okrem iného, snaha o budovanie mostov medzi ľuďmi i medzi národmi a vytváranie seriózných predpokladov na spoluprácu krajín nášho regiónu s ostatným svetom. Opäť sa tu prejavuje tendencia k rovnováhe medzi dávaním a prijímaním, ktorú presadzoval už v čase prípravy Konferencie OSN v Riu a počas jej priebehu: „Potrebujeme pomoc. Nie sme tu však len na to, aby sme žiadali pomoc od druhých, ale aj na to, aby sme iným ponúkali našu pomoc a obojstranne výhodnú spoluprácu“. Takto približne chápal Vavroušek aj ideu rovnováhy práv a povinností, slobody a zodpovednosti, ktorú vo svojom živote a diele zosobil jeden z jeho vzorov - Albert Schweitzer.

V Josefovi Vavrouškovi nám odišiel priateľ, spolupracovník, učiteľ a idol v jednej osobe. Zostali po ňom, okrem množstva vykonanej práce, živých spomienok a ťažko zaplniteľného prázdna aj dediči jeho ideálov a plánov. Zodpovednosť, ktorá z tohto dedičstva vyplýva, nás zaväzuje.

Mikuláš Huba